

1.SVETOVNA VOJNA

VZROKI:

- imperializem (težnja po širitvi ozemlja, kolonijah), težnja po ekonomski, politični, kulturni prevladi
- neenakomerna razdelitev kolonij
- nemški, avstrijski militarizem (največ vlaga v vojno industrijo)
- razpihovanje nemškega, italijanskega nacionalizma (iridenta)
- hiter industrijski razvoj Nemčije, A-O, Italije (S), imajo *
- oboroževalna tekma

POVOD ZA 1. SV. VOJNO:

- Srbija ob podpori Rusije teži k BiH to ogroža A-O interese
- Črna roka: tajna organizacija, skupina srbskih oficirjev, ki izvede državni udar
 - ↓
- **SARAJEVSKI ATENTAT: 28. 6. 1914** (Vidov dan – Srbi takrat praznujejo obletnico Kosovske bitke)
 - o A-O na ta dan priredi vojaško parado – pokaže svojo vojaško moč
 - o prestolonaslednik Franz Ferdinand (pride Namesto cesarja)
 - o parada je z namenom: da A-O pokaže vojaško moč Srbiji
- Mlada Bosna (v BiH) se pripravlja na Ferdinandov prihod
 - o revolucionarna organizacija, ki deluje proti A-O, s ciljem združitve J Slovanskih narodov
 - o kot osnovno sredstvo boja ima taktiko atentatov
 - o glavni predstavnik je Gavrilo Princip (glavni akter atentata)
- Princip izvede atentat, rani Friderika in tudi ženo
- Črna roka = Ujedinjenje/smrt
 - o organizacija, ki podpira pripadnike Mlade Bosne (finančno, orožje,...)
 - o vodja Dragotin Dimitrijević = Apis
 - o glavni cilj je ustanovitev Velike Srbije
 - Črna roka & Mlada Bosna – obe želita izriniti A-O iz Balkana
- Principa zaradi mladosti zaprejo za 20 let (v zaporu umre)
- vsi predstavniki Črne roke so postreljeni
- Srbsko politiko vodi Aleksander Karađorđević
- A-O in Nemčija izkoristita napad kot povod za vojaški pohod proti Srbiji □ ki pa se sprevrže v svetovno vojno

ZNAČILNOSTI JULIJSKE KRIZE

- A-O pošlje ultimatum Srbiji: (1914)
 - Srbija pristane na te točke, razen prepovedo vmešavanja A-O v preiskavo atentata – saj bi tako Srbija izgubila suverenost, notranjo samostojnost
 - čez mesec dni napove A-O vojno: 28.7.1914
- značilnosti krize:
 - neuspešna diplomacija
 - napetost med državami
 - hitra mobilizacija
 - revanšizem
 - Fr & Nemčija : zaradi vojne v preteklosti
 - Bolgari & Srbi
 - A-O & Srbija
 - velika vlaganja v vojne industrije
 - propagandni material
 - nacionalna evforija, obljuba o kratkotrajnosti vojne
 - Franc Jožef I. je kult osebnosti (zagovarja popolno predanost vladarju)
 - propad pacifizma (nihče noče miru) in druge internacionale (nekateri stranke v vladah glasujejo za vojno)

VOJNI NAČRTI

- najbolj se pripravlja Nemčija
- Kurt von Schlieffen izdelava načrt bojevanja na dveh frontah:
 - NAČRT:

proti Rusiji (V):	proti Franciji (Z):
<ul style="list-style-type: none">▪ počasna mobilizacija ruske vojske▪ predvidena ofenziva na V	<ul style="list-style-type: none">▪ glavnina nemških sil se usmeri proti Franciji▪ hiter, silovit prodor▪ doseči njeno kapitulacijo

- POMANJKLJIVOSTI NAČRTA:

- usmerja se proti Parisu in obide Paris, Francozi pri reki Marni izvedejo uspešno ofenzivo (ustavijo prodor)
- v vojni na Z fronti se vključi VB (Nemci tega ne predvidevajo)
- vključi se, ker napad poteka preko dežel Beneluxa NEMČIJA KRŠI NEVTRALNOST BENELUXA
- francoska armada je bolj oskrbljena, nemška se izčrpa
- ruska vojska se hitreje mobilizira, kot so Nemci pričakovali
- na vzhodu se odpre VZHODNO BOJIŠČE □ Nemci so prisiljeni korpuse pošiljati iz Z na V -zgodbi se, kar so se Nemci bali: 2 FRONTI

NAČIN BOJEVANJA

- pozicijska vojna
- značilnosti:
 - vojska je vkopana v podzemne rove
 - minimalno napredovanje
 - veliko človeških žrtev
 - izčrpavanje (pomanjkanje hrane, bolezni...)
 - naporna psihološko & fizično
 - Med I. svetovno vojno je nemška vojska prvič iz cepelinov bombardirala Pariz.

BOJIŠČA v 1. SV. VOJNI:

- ZAHODNO BOJIŠČE (Benelux,...)
- VZHODNO BOJIŠČE (Rusija - ne morejo se vojaško kosati, niso napredni, številčno jih je pa veliko)
- BALKANSKO BOJIŠČE
- SOŠKO BOJIŠČE
- VOJNA NA MORJU
- VOJNA V KOLONIJAH (Turčija, Afrika, Bližnji vzhod – zaradi kolonij se vojna pravzaprav začne)

1.ZAHODNO BOJIŠČE:

- ◆ 1914-1915
- ◆ države:
 - CENTRALNE SILE: Nemčija
 - ATLANTNE SILE: Francija, VB, ZDA (po 1917), Belgija (ker Nemci kršijo nevtralnost)
- po Schliefsenovem načrtu bi naj Nemčija hitro prodrla v Francijo
- ◆ značilnost:
 - želijo preseči pozicijsko vojno
 - nova orožja (tanki, bojni strupi)
 - strelski rovi, tanki, topi, velika minska polja, lazareti, bojni plini
- ◆ **bitke:**

- o BITKA NA REKI MARNI
 - Antantne sile so zmagovalke (fr. general Ioffre* ima zasluge za zmago)
 - posledica uspeha: Nemci ne dosežejo morja in zasedejo le 10% ozemlja
 - (fronta poteka od švicarske meje do Rokavskega preliva) – se ne spreminja, se ustali – pozicijska vojna
- o BITKA NA SOMI (belgijska stran reke Some) 1916
 - Antantne sile želijo preseči pozicijsko vojno
 - konec leta 1916 Britanci sprostijo neuspešno razbremenilno ofenzivo
 - Britanci prvič uporabijo tank
- o BITKA YPRES (1915, 1916) uporaba bojnega plina Yperid
- o BITKA PRI VERDUNU = PEKEL PRI VERDUNU
 - največja, najdaljša (od feb do dec 1916)
 - najbolj krvava
 - = SEDEČA VOJNA (pozicijska)
 - glavni junak antantnih sil je Petain (fr. general)
 - antantne sile pri Verdunu zdržijo pritisk centralnih sil, saj centralne sile pošiljajo pomoč A-O na vzhod –* Antantne sile so v premoči
 - ni pravega zmagovalca, saj je žrtev veliko (najbolj krvava vojna)
 - Wiliam II. + general na V Hindenburg* (glavna akterja v Nemčiji)
 - Hemingway: se bojuje v tej vojni, opisuje nesmisel vojne (Zbogom, orožje)
 - pri nas opisuje nesmisel vojne Prežihov Voranc
- ◆ leta 1917: Centralne sile na Z fronti izvedejo veliko ofenzivo, saj l. 1917 v Rusiji Oktobrska socialistična revolucija, ki jo Nemci izkoristijo □ Nemški vojaki gredo na Zahod

2. VZHODNA FRONTA:

- ◆ 1914 – 1915
- ◆ države:
 - o CENTRALNE: Nemčija, A-O (ki naj bi bila na V, toda sama ni zmogla)
 - o ANTANTA: Rusija, Romunija*
- ◆ značilnosti:
 - o napačna ocena Rusije (mislili, da se bodo počasneje mobilizirali)
 - o glavno breme bi naj nosila A-O
 - o delitev:
 - o priključitev Romunije, ki dobi veliko ozemlja
 - o ruska revolucija – toda ta je v notranje polit. krizi in krizi na fronti
 - o Nemci izkoristijo revolucijo – Rusi ponudijo podpis mira: (marec 1918) – podpisan mir v Brest-Litovsku (Rusi se morajo odpovedati Ukrajini, Pribaltskim deželam in Poljski Nemci v miru vidijo priložnost za širitev na V)

<ul style="list-style-type: none"> ▪ SZ del ▪ Rusija – Nemčija ▪ Rusi se hitro mobilizirajo, izvedejo hiter prodor na Z, potisnejo Nemčijo do reke Visle (na Z) ▪ protiofenziva Nemcev – bitka pri Tannenbergu-velika nemška zmaga ▪ Hindenburg – uspešen nemški general – kancler v času Hitlerja 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ JZ del ▪ uspehi Rusov: v Galiciji, v Bukovini, prodor do vznožja Karpatov (silovit prodor) ▪ fronta se ustali od Baltika do Romunske meje (pozicijska vojna) ▪ 1915 protiofenziva Centralnih sil – hiter umik ruske vojske (ruski car Nikolaj II. – poraz) ▪ če bi Nemci nadaljevali z ofenzivo, bi zmagali v celi fronti – toda se ustavijo zaradi Z fronte, da bi vzdržali Vedrun ▪ 1916 ruski general Brusilov – doseže
---	---

3.BALKANSKO BOJIŠČE:

- ◆ 1914-1918
- ◆ države:
 - ANTANTA: Srbija, Francija, VB, Romunija
 - CENTRALNE: A-O, Nemčija, Bolgarija (revanšizem iz časa Balkanskih vojn)
- ◆ značilnosti:
 - ni pozicijske vojne (bitka na planini Cer in pri reki Konbrari)
 - A-O podcenjuje moč Srbske vojske (toda Srbija že ima izkušnje z vojskovanjem)
 - prodira čez Drino in Savo
 - bitka na planini Cer*: ANTANTA SLAVI ZMAGO
 - A-O izvede silovito protiofenzivo do Beograda – umik Srbov (vlada se mora umakniti iz Beograda)
 - 1914: bitka na reki Kolubari (Srbi izvedejo ofenzivo)
 - A-O vojska se umakne (* do leta 1914 ni več A-O)
 - leta 1915 vstop Bolgarije v vojno
 - Srbi se umikajo preko Črne gore in S Albanije
 - 1915: Avstrijsko – Nemško – Bolgarski prodor
 - pomoč Antante (Francija, VB) – umik Srbov na otok Krf
 - umik zahteva veliko žrtev, saj se je umikalo tudi civilno prebivalstvo (bolezni, lakota, smrt...)
 - Centralne sile kratek čas obvladujejo Balkan (Grčija in Albanija sta nevtralni)
 - 1916 se odpre Solunska fronta (Fr+VB+Srbska okrnjena vojska)
 - kapitulacija Bolgarije
 - leta 1916 odprtje SOLUNSKE FRONTE

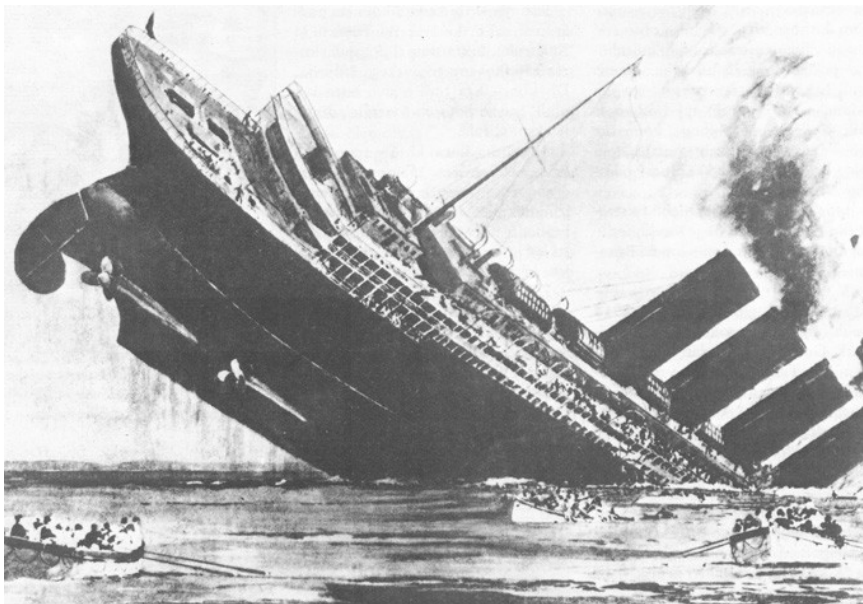
4.SOŠKA FRONTA:

- ◆ 1915 – 1918
- ◆ (tajni) Londonski pakt (kriv za spor med Slovenci in Italijo)- 1915 podpiše Italija pakt in vstopi v vojno na strani Atlante
 - o Italiji ponudijo ozemlje A-O (ozemlje poseljeno s Slovenci)
 - o dobi 1/3 slovenskega etičnega ozemlja, če A-O napove vojno v 1. mesecu
 - o Antantne sile barantajo z ozemljem z nenemškim prebivalstvom
- ◆ vloga Italije v vojni:
 - o IRIDENTA/Italijanska kolonistična politika
 - o v času Bismarcka je v tro-zvezi v Nemčijo in A-O
 - o poveže se z VB in Francijo
 - o razglasitev nevtralnosti
- ◆ DRŽAVE:
 - o A-O, Nemčija
 - o Italija
- ◆ Soška fronta je bratomorna vojna med:
 - o večji del Slovencev živi v A-O –so vojaški obvezniki□boji v Galiciji, na Solunski fronti, Balkanskem bojišču, Soški fronti
 - o Beneški Slovenci
 - o (borijo se za "svoje ozemlje", da nebi zaradi Londonskega pakta 1/3 tega ozemlja prišla pod Italijo, čeprav je bila A-O slaba država-ne priznava nacional,polit.pravic)
- ◆ 12 bitk:
 - o 5. Bitka za Doberdob/Slovenskih fantov grob (blizu Gorice)
 - o 12. Čudež pri Kobaridu:
 - preboj A-O v pozicijski vojni...do reke Piave
 - A-O je končno sposobna zmage-le trenutna situacija, saj je konec Verduna-A-O ima večjo pomoč Nemčije
 - Italija še vedno ni izključena iz vojne, saj se noče odpovedati 1/3, ki je pripada po Londonskem paktu
 -
- ◆ Značilnosti:
 - o strelski rovi, kaverne, topi, mulatjere(srboskrbovalne poti), lazareti, bojni plini
 - o general Sveto Borojevič
 - o Luige Cadorna-vodi Italijansko vojsko
 - o največ spopadov je v goratih pokrajinah (Krn, Trenta, Vrata, Juijske Alpe)
 - o steateška domiselnost, tehnična iznajdljivost (kaverne-zaklonišča v skali, lazareti-vojaške bolnišnice, Ruski ujetniki delajo prelaz čez Vršič)
 - o boj z buzdovani(hladno orožje) & bojni plini, letalstvo
 - o E. Romnel, pisatelj

5.VOJNA NA MORJU:

- ◆ Vloga Turčije pred vojno:
 - o povezovanje z Nemčijo (železnica)
 - o glavni sovražnik: Srbija
- ◆ okleva, l 1914 vstopi na stran Centrale
 - o napade Rusijo (tradicionalni sovražnik)-napade Kavkaz
 - hud poraz
 - toda uspe jim zasesti morske ožine-Rusija ima pretrgane oskrbovalne poti
- ◆ Bitka pri Galipoli:
 - o Antanta poskuša osvojiti Dardanele in Bosor nazaj, toda kljub 2 obleganjem-neuspešne, Rusija nima več plovnost med Črnim in Egejskim morjem-nima morske povezave z Evropo
 - o premalo uporabljajo mornarico
 - o neuspeh Atlante □ Churchill odstavljen iz vojaške službe
- ◆ Bitka pri Jutlandiji (Danska):
 - o Anglija □ Nemčija
 - o Nemčija je zelo aktivna z podmornicami
 - o ni pravega zmagovalca, saj:
 - ladijsko pokopališče Antante (vsaka 4. VB ladja je potopljena)
 - Nemčija ima velike izgube
 - o med potapljanjem Nemci pomotoma potopijo tudi Ameriško ladjo Lusitanie-vzrok da ZDA vstopijo v vojno
 - o zaradi množičnega potapljanja ladij Antanta izvaja Veliko pomorsko antantno blokado-Nemčija se ne more oskrbovati-izčrpavanje

6. VOJNA NA BLJIŽNEM VZHODU:

- 1. sv. vojna se začne zaradi kolonij, torej so vojne tudi v kolonijah

♦ Pomembni strateški prostor:

- o veliko rudnih bogastev
- o prometne postojanke...

♦ države:

Velika Britanija	Turčija	Arabci
<ul style="list-style-type: none">o hočejo obdržati Sueški prekopo vojake pošiljajo v Sinaj, Palestino, Egipto gredo čez Sirijo-v Gazi naletijo na Turkeo se povežejo z Thomasom EDWARDOM Lanhence??m:Anglež, junak, obveščevalni agent kot Arabec-Turki ga ujamejo, ubijejo mu ljubimca	<ul style="list-style-type: none">o se bojujejo za Kavkazo pokol Armencev / genocido uspeh□toda Antanta jih napade□1918 podpišejo premirje	<ul style="list-style-type: none">o vsi hočejo pridobiti Arabce na svojo stran:<ul style="list-style-type: none">-TURKI: džihat-toda zaradi preteklega šovinizma neuspeh-VB: obljuba Arabskega kraljestva, saj si želijo nadzor nad naftno bogatim območjemo Arabski upor proti Turkom: zaradi šovinistične politike- vodi jih Lawrence Arabski

Leto 1917:

- vstop ZDA v vojno - razlogi:
 - o ekonomski razlogi: Evropske dežele se zadolžujejo pri ZDA, hočejo imeti vrnjene dolgove
 - o potopljena ladja (Nemška podmornica)
 - o politični razlogi: hočejo širiti demokracijo v Rusiji (v rusiji pade carizem)
- naveličanost vojne, upori, vojaki dezertirajo□generali jih pobijejo brez sodb
- podpis Majniške in Krfske deklaracije

POSLEDICE 1.sv.vojne:

- propad treh imperijev:
 - o Avstro-Ogrska: izgubi idelano vlogo v srednji Evropi□iz nje nastane veliko malih državic
 - o Ruski imperij: se poveže v Zvezo Sovjetskih socialističnih republik
 - o Turški imperij: le v Mali Aziji (pred vojno pa je bil tudi v Evropi, Afriki, Aziji)
 - o Kapitulacija centralnih sil(v vagonu-Compeigne), zaradi:
 - uporov v vojski, disertacije
 - pomorska blokada Antante□nemčija se izčrpa, pomankanje
 - pomoč zda□antanta ima več vojakov
 - Bolgarija izgubi na Balkanu, Turčija na Bližnjem Vzhodu, A-O:nacionalni konflikti, Nemčija-konec 11.november 1918
- vloga Evrope se zmanjša:
 - o je nekakšen primat v svetu
 - o v ospredje stopi ZDA
 - o začrta se nova, prva, ideološka delitev sveta (vrhunec: po 2 sv.vojni: 1945-hladna vojna)

- o oblikovanje nacionalnih držav
- velika škoda:
 - o velik krvni davek (IZGUBLJKJENA GENERACIJA: v vojni umre več kot 5mlijonov fantov, mlajših od 30let)□v primerjavi z Napoleonovimi vojnami, ki so tudi v 19.st.(začetek)-so tirjale veliko manj žrtev
 - o velike razsežnosti vojne: sodeluje 28 držav, vojaški spopadi na vseh 3 celinah, na vseh oceanih, moderno orožje
- vpliv na gospodarstvo:
 - o gospodarstvo je podrejeno vojnim potrebam, centralno vodeno
 - o težka industrija, metalurgija, rudarstvo
 - o trgovinski odnosi med državami so porušeni
 - o inflacija
 - o zaposlitvena politika: množično zaposlovanje žensk, zaradi pomanjkanja delavne sile
- razvoj znanosti in tehnike:
 - o znanost se prilagodi vojaškim ciljem
 - o iskanje nadomestnih surovin
 - o razvijanje novih oblik orožja (tanki, bojni plini, strojnice)
- družbeno politične razmere:
 - o upori v vojski, nezadovoljstvo, disertacija vojakov-uboji brez sodb
 - o pomanjkanje, naveličanost vojne
 - o krepitev mednacionalnih sporov v večnacionalnih državah (A-O)

VPRAŠANJE KRIVDE za vojno:

- krive so vse imperialistične Evropske države
- najbolj sta krivi Nemčija in A-O:
 - o saj se na vojno najbolj pripravljata
 - o želita novo delitev sveta
- velika propaganda vojne

Viri:

www.prva_gimnazija.org